

DISKUSE

Marko Deák

PREJAV VÔLE KAPITÁLOVEJ OBCHODNEJ SPOLOČNOSTI VO VYBRANÝCH ZAHRANIČNÝCH PRÁVNÝCH ÚPRAVÁCH

Abstrakt: Predkladaný príspevok rozoberá právnu úpravu konania právnických osôb vo vybraných zahraničných právnych poriadkoch. Príspevok skúma teoretické pozadie pojmu právnická osoba a spôsoby, ktorými ako subjekt práva prejavuje vlastnú vôľu v právnych vzťahoch. Predmetom záujmu sú predovšetkým kapitálové obchodné spoločnosti. Príspevok je systematicky členený do troch častí. V prvej časti sa autor venuje východiskovým tézám, ktoré v nasledujúcich častiach príspevku rozvíja. V tejto časti autor prezentuje východiskový teoretický problém ponímania kapitálových obchodných spoločností (zmluva/subjekt práva). Detailne analyzuje charakter prejavu vôle zakladateľov, ktorým sa kapitálová obchodná spoločnosť zakladá a taktiež skúma povahu vzťahov, ktoré sa týmto prejavom vôle zakladajú. V druhej časti autor zameriava svoju pozornosť na riešenie otázky, či obchodná spoločnosť disponuje vlastnou vôľou. Autor na položenú otázku hľadá odpoveď v závislosti na forme obchodnej spoločnosti. V stručnosti uvádza postoj veľkých teórií právnických osôb k položenej otázke a predostiera teoretický rozmer problematiky pričítania následkov konania fyzických osôb právnickým osobám. Tretia časť príspevku je vnútorne členená na päť subkapitol, v ktorých autor rozoberá právne úpravy konania kapitálových obchodných spoločností vo vybraných krajinách. Autor ako prvú rozoberá právnu úpravu Nemecka (konceptia organschaftliche Vertretung). Nasleduje anglická úprava (konceptia mandate theory). V závere autor zameriava pozornosť na úpravu vo Francúzsku, ktorá je následne doplnená úpravou Švajčiarska a Holandska. Posledná šturtá časť predstavuje záver príspevku.

Kľúčové slová: právnické osoby, prejav vôle, obchodné spoločnosti, komparácia spôsobov prejavovania vôle

ÚVOD

Kapitálové obchodné spoločnosti¹ v súčasnosti zohrávajú kľúčovú úlohu v právnych či ekonomických vzťahoch, stávajú sa súčasťou nášho každodenného života. Obchodné spoločnosti vlastnia supermarkety, v ktorých si nakupujeme potraviny, dodávajú nám vodu, plyn, elektrinu a pohonné hmoty, na ktorých sme závislí, obchodné spoločnosti vydávajú noviny, ktoré čítavame a poskytujú internetové pripojenie.² Predkladaný príspevok predstavuje teoretické zamyslenie sa nad podstatou kapitálovej obchodnej spoločnosti ako právnickej osoby s dôrazom na otázku, či takáto entita disponuje vlastnou vôľou a akým spôsobom ju pri vstupovaní do právnych vzťahov prejavuje.

¹ Mám na mysli obchodné spoločnosti, pre ktoré je typická majetková účasť spoločníkov na podnikaní spoločnosti, ktorej zodpovedá povinnosť spoločníkov vložiť do spoločnosti majetkový vklad, ktorých súhrn vytvára vstupný či základný kapitál spoločnosti, pričom spoločníci za záväzky spoločnosti neručia vôbec, respektíve ručia len v obmedzenom rozsahu.

² DEREK, F. – MAYSON, S. W. – RYAN, CH. L. *Company law*. 27th. Edition. New York: Oxford University Press, 2010, s. 3.

1. VÝCHODISKÁ

Všeobecne platí, že jedným z konštrukčných prvkov definície obchodnej spoločnosti ako korporácie³ je jej samostatná právna osobnosť, ktorou sa (okrem iného) odlišuje od civilných spoločností. Obchodná spoločnosť prepožičiava novú (právnú) telesnosť (teda subjektivitu) tým, ktorí toto združenie vytvorili.⁴ Uvádza sa, že hlavnou myšlienkou, fundamentálnym atribútom korporátnej osobnosti (*the big idea*) je samostatná právna subjektivita obchodnej spoločnosti,⁵ z ktorej plynú všetky ostatné dôsledky spojené s tým, že spoločnosť je subjektom práva odlišným od jej členov či zakladateľov.⁶

Súčasnne ale platí, že *kapitálová obchodná spoločnosť ako subjekt práva síce vytvára samostatný funkčný celok, je však vnútorne štruktúrovaná a vo svojej podstate predstavuje reťazec či sled zmluvných vzťahov*. Kapitálová obchodná spoločnosť ako subjekt práva teda v sebe obsahuje subjekty práva vzájomne prepojené právnymi vzťahmi,⁷ z čoho plynú viaceré koncepčné nejasnosti. Nemožno totiž ignorovať skutočnosť, že právnické osoby v svojej právnej podstate súbor právnych vzťahov skrývajú. *Právnické osoby predstavujú právnú konštrukciu, vykazujúcu v rámci právnych vzťahov, v ktorých sú jedným zo základných prvkov, tendenciu k samostatnosti, ktorú u ostatných prvkov právnych vzťahov nenachádzame*. Toto zauzlenie väzby právnických osôb na právne vzťahy (kedy právne vzťahy slúžia na jednej strane ako predpoklad a inštrument vzniku a fungovania právnických osôb, pričom na druhej strane právnické osoby sú ako prvok štruktúry právneho vzťahu štruktúrne-systémovým predpokladom a nástrojom vzniku a realizácie právnych vzťahov) sa prejavuje v tom, že u právnických osôb je zvýraznený inštitucionálny aspekt pred aspektom funkcionálnym. Rozhodujúcim cieľom právnických osôb v systéme právnej regulácie je konstituovanie jedného z prvkov právneho vzťahu – subjektu práva. Súčasne ale platí, že imanentnou súčasťou prevládajúceho inštitucionálneho aspektu je i aspekt funkcionálny, ktorý vyjadruje skutočnosť, že právnické osoby sú súborom potencií a reálnych vzťahov, ktoré smerujú k inštitucionalizácii právnických osôb, ale taktiež k realizácii funkcií právnických osôb v systéme práva.⁸

Zdôrazňovanie zmluvného základu korporácie je síce opodstatnené, nedokáže však účinne korporáciu odlišiť od iných foriem združovania. *Ako najvýraznejší nedostatok zmluvného ponímania korporácií sa uvádza skutočnosť, že zmluva ako taká nedokáže bez legislatívnej intervencie vytvoriť samostatný subjekt práva*. Taktiež sa uvádza, že

³ *Corpus* vo význame stelesnenie.

⁴ PELIKÁNOVÁ, I. – ČERNÁ, S. *Obchodní právo. II. díl. Společnosti obchodního práva a družstva*. Praha: ASPI, 2006, s. 548, s. 19.

⁵ DEREK, F. – MAYSON, S. W. – RYAN, CH. L. *Company law*. 27th. Edition. New York: Oxford University Press, 2010, s. 3. Bohumil Havel pri definícii obchodnej spoločnosti taktiež zdôrazňuje jej subjektivitu, keď uvádza, že korporácia je neuzatvorená a adaptabilná komplexita, ktorej cieľmi sú na báze vlastnej právnej subjektivity (a) znižovanie nákladov podnikania, (b) využitie výhod synergie a špecializácie, (c) a tým docielenie vyššieho (lepšieho) prínosu (úžitku). HAVEL, B. *Obchodní korporace ve světle proměn. Variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010, s. 51.

⁶ Predovšetkým ide o spôsobilosť na práva a povinnosti a spôsobilosť vlastným konaním práva či povinnosti zakladať, meniť alebo rušiť. DAVIES, P. L. *Gower and Davies' principles of modern company law*. 8th. Edition. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 33.

⁷ Obdobne PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodního*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 163.

⁸ HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 6, 10.

zmluvný základ obchodnej spoločnosti koncepcne nedokáže úspešne objasniť niektoré druhy obchodných spoločností (akciová spoločnosť s verejne obchodovateľnými účastníckymi cennými papiermi na strane jednej a jednoosobová spoločnosť na strane druhej). Súčasne platí, že obsahovo sa medzi spoločníkmi spoločnosti s verejne obchodovateľnými účastníckymi cennými papiermi vytvárajú zmluvné vzťahy veľmi vzdialené tradičnému ponímaniu zmluvných vzťahov.⁹ Preto niektorí autori zdôrazňujú, že korporácie predstavujú nexus zmlúv s určitým prvkom organizácie.¹⁰

Naznačená dvojaká povaha kapitálovej obchodnej spoločnosti (nexus obligácií či subjekt práva) plynie zo špecifického charakteru prejavu vôle, ktorým sa súkromnoprávna právnická osoba zakladá a z povahy právnych vzťahov, ktoré tento úkon zakladá. Ak je základným impulzom vzniku súkromnoprávnej právnickej osoby prejav vôle zakladateľa, ide o právny úkon. *Právne úkony však smerujú k vzniku (zмене či zániku) právneho vzťahu*. Podľa prevažujúcich záverov teórie jedným z pojmových znakov právneho úkonu je skutočnosť, že príslušný prejav vôle musí byť zameraný na vyvolanie určitých právnych následkov, pričom tieto následky môžu byť zamerané na vznik, zmenu alebo zánik určitého práva alebo povinnosti, respektíve môžu byť zamerané na vznik, zmenu alebo zánik právneho vzťahu.¹¹ Špecifikum tohto prejavu vôle spočíva v tom, že na jednej strane na jeho základe dochádza k vzniku právneho vzťahu (respektíve súboru právnych vzťahov) – čo vymedzeniu právneho úkonu zodpovedá, avšak súčasne na druhej strane uvedený prejav vôle predstavuje podklad pre vznik obchodnej spoločnosti ako právnickej osoby (je tak skutočnosťou spôsobujúcou založenie kreujúceho sa subjektu práva ako prvku právneho vzťahu) – čo sa vymedzeniu právneho úkonu vymyká.

Právny vzťah, ktorý uvedený úkon založí, bude mať odlišnú podobu v závislosti na type zakladanej právnickej osoby. Pri vzniku *právnickej osoby korporatívneho typu zakladanej jednou osobou* sa na prvý pohľad jedná o vzťah, vznikajúci medzi zakladateľom a jeho dieťaťom – právnickou osobou – na strane jednej a medzi ostatnými bližšie neurčenými subjektami na strane druhej. Tento vonkajší vzťah je absolútnej povahy – pôsobí *erga omnes*, pretože vytvára komplexný právny status nového subjektu a vymedzuje ho voči tretím osobám. Vedľa tohto vzťahu vzniká i ďalší vzťah medzi zakladateľom a ním zakladanou právnickou osobou. Jeho základom je právne sebakonštituovanie časti separovaných záujmov zakladateľa v nový subjekt týchto záujmov – vznikajúcu právnickú osobu.

⁹ FOSTER, N. H. D. Company law theory in comparative perspective: England and France. *The American journal of comparative law*. Vol. 48, No. 4 (Autumn, 200), s. 586.

¹⁰ KRAAKMAN, R. – AMOUR, J. – DAVIES, P. – ENRIGUES, L. – HANSMANN, H. – HERTIG, G. – HOPT, K. – KANDA, H. – ROCK, E. *The Anatomy of Corporate Law*. Second edition. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 6.

¹¹ VOJČÍK, P. *Občianske právo hmotné I*. 4. vydanie. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2012, s. 49. Právny úkon je v občianskom práve prejav vôle smerujúci za okolností, za ktorých bol uskutočnený, k právnomu účinku – následku v podobe vzniku, zmeny či zániku občianskoprávneho vzťahu, ktorý normy občianskeho práva s týmto prejavom vôle ako právom uznaným (aprobovaným) aktom spájajú. ŠVESTKA, J. – SPÁČIL, J. – ŠKÁROVÁ, M. – HULMÁK, M. a kol. *Občiansky zákoník I. § 1–459*. Komentár. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 299, 300. Právne úkony plnia v súkromnom práve funkciu právneho dôvodu pre vznik, zmenu alebo zánik právneho vzťahu. FEKETE, I. *Občiansky zákoník*. Veľký komentár. I. Diel § 1 – § 459. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 231. Právny konaním sa rozumie také správanie osoby, subjektu práva, ktoré je schopné – podľa ustanovení objektívneho práva – vyvolať právne následky. Právne konanie vyvoláva právne následky, teda vznik, zmenu alebo zánik práv a/alebo povinností. ZUKLÍNOVÁ, M. In: J. Dvořák – J. Švestka – M. Zuklínová a kol. *Občianske právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, s. 156.

Tieto dva typy právnych vzťahov sú právne technickým základom vzniku a existencie jednoosobovej právnickej osoby. Naproti tomu odlišným procesom pri svojom vzniku prechádzajú *právnické osoby zakladané viacerými zakladateľmi*. Tu je primárnym výrazom separácie a integrácie záujmov, špecifikovaných v zhodne prejavenej vôli zakladateľov, vzťah pútajúci zakladateľov navzájom, teda koncert vôlí zakladateľov, ktorý pôsobí v prvotnej fáze len *inter partes*. *Na rozdiel od jedného zakladateľa tu popri prvku separácie záujmov, resp. častí právnych statusov zakladateľov, pôsobí tiež prvok ich integrácie*. Ich výsledok je však zásadne zhodný u oboch spôsobov vzniku právnických osôb: *spoločná v prenesení časti právneho statusu zakladateľa na nový subjekt in statu nascendi*. *Uvedená separácia, prípadne tiež integrácia častí právnych statusov zakladateľov však vyžaduje, aby bola konštituovaná v právnickú osobu, teda aby došlo k ich inštitucionalizácii*. *Tu však už ide o krok právotvorný, teda akt verejného práva*, konštituujujúci nový subjekt právnych vzťahov, ku ktorému je príslušný len orgán verejnej moci.¹² Dovŕšenie tohto procesu je demonštráciou vnútorne vysoko integrovaného právneho vzťahu, ktorý bol inštitucionalizovaný ako nový subjekt právnych vzťahov. *Z obsahu právneho vzťahu sa rodí subjekt vzťahov, ktorý je na jednej strane svojou podstatou súborom právnych vzťahov, avšak súčasne sám aktívne do právnych vzťahov vstupuje ako ich subjekt*. Tento proces separácie, integrácie a inštitucionalizácie možno názorne ilustrovať na polpriamke, na začiatku ktorej je fyzická osoba. Na tejto polpriamke postupne, a to podľa miery separácie, integrácie a inštitucionalizácie právne relevantných záujmov tejto východiskovej osoby nachádzame stále intenzívnejšie a dôslednejšie separované, integrované a inštitucionalizované právne významné záujmy tejto osoby. Zatiaľ čo relatívne nízku mieru integrácie, separácie a inštitucionalizácie bude mať súbor spoločných záväzkových vzťahov, vyššiu mieru integrácie budeme nachádzať u rôznych foriem spoluvlastníctva či manželstva. Zlomový bod na tejto polpriamke predstavuje inštitút združenia bez právnej subjektivity (civilná spoločnosť), ktorá predstavuje moment inštitucionalizácie separovaných, prípadne integrovaných záujmov do podoby novo vzniknutej osoby v právnom zmysle (právnickej osoby). Následná sekvencia obsadenosti tejto pomyslenej polpriamky je variabilná. *Jednotlivé útvary umiestnené na priamke sa navzájom odlišujú mierou autonomizácie týchto útvarov od ich tvorcov, čo je výsledkom odlišnej miery separácie, integrácie a inštitucionalizácie právnych statusov osôb podieľajúcich sa na procese zakladania týchto útvarov*. Na samotnom konci pomyslenej polpriamky sa možno stretnúť s právnickými osobami nadačného typu, ktoré sú charakterizované relatívne vysokým stupňom oddelenia právneho statusu zakladateľov tejto právnickej osoby od statusu novo koncipovanej právnickej osoby. Toto oddelenie ide pri nadáciách dokonca tak ďaleko, že zakladateľ nadácie po jej založení v zásade stráca vplyv na vývoj jej ďalšieho chovania, pretože vznikom nadácie dochádza k úplnému oddeleniu vôle zakladateľa od vôle založenej právnickej osoby.¹³

¹² HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 37, 38.

¹³ *Ibidem*, s. 38, 39.

2. MÁ (MÔŽE MAŤ) KAPITÁLOVÁ OBCHODNÁ SPOLOČNOŠŤ AKO PRÁVNICKÁ OSOBA VLASTNÚ VÔLU?

*Subjektom práva je subjekt právnej normy.*¹⁴ O subjekte právnej normy možno hovoriť z dvoch uhlov pohľadu¹⁵ – jednak z pohľadu subjektu, ktorý právnou normou kreuje (subjekt právotvorný respektíve normotvorný), a jednak z pohľadu subjektu práva, ktorému je právnou normou určená, ktorého správanie reguluje (subjekt práva realizujúce). Druhú uvedenú skupinu subjektov práva (subjektov, ktorým je právo určené) možno vnútorné kategorizovať na *adresátov* (subjektov, ktorým sú príkazy, zákazy respektíve dovoľenia dané právnou normou adresované) a *recipientov* právnych noriem (teda skutočný príjemca príkazu, zákazu či dovoľenia daného právnou normou).¹⁶ Adresátov si právo vytvára samo. Naproti tomu *recipientom práva t.j. tým, ku koho vôli a vedomiu sa právnou normou obracia je človek*, a nemôže ním byť nikto iný než človek. Právo upravuje vzťahy medzi ľuďmi a pôsobí na ich vedomé a vôľové chovanie. Podľa práva a proti právu sa môžu správať len ľudia. Ak sa zrúti stavba alebo ak niekoho poraní zviera, môže to byť právne relevantné, ale nemôže to byť správanie podľa práva ani proti právu. Právo sa nemôže v svojej norme obrátiť na stavbu a prikázať jej, aby sa nezrútila, môže len adresovať ľuďom povinnosť, aby urobili opatrenia, ktoré zabránia jej zrúteniu.¹⁷ Právnu subjektivitu pritom právo prepožičiava nielen človeku jednotlivcovi, ktorého nazýva fyzickou osobou, ale niekedy personifikuje i združenia ľudí, organizácie ľudí, a popr. i účelovo vymedzený majetok, a tým finguje právnou osobnosť subjektov od človeka jednotlivca odlišných, ktoré nazýva osobami právnickými. Právnické osoby sa z právneho hľadiska stávajú adresátmi právnych noriem, právnou normou adresuje príkazy, zákazy a dovoľenia právnickej osobe. Zo sociologického hľadiska však *recipientom právnej normy zostáva naďalej osoba fyzická – ľudia, ktorí sú oprávnení menom právnickej osoby konať, teda tí, ktorých chovanie sa právnickej osobe pričíta.*¹⁸

Nato, aby adresát právnej normy mohol v medziach objektívneho práva vytvárať právne vzťahy vlastným právnym konaním (prejavom vôle) a aby tak mohol nadobúdať práva a povinnosti musí okrem právnej subjektivity disponovať i ďalšou vlastnosťou a síce *spôsobilosťou na právne úkony* (teda schopnosťou vlastnými prejavmi vôle nadobúdať práva a povinnosti v medziach právnych noriem objektívneho práva).¹⁹ Už od čias Aristotela sa *vôľa pokladá za snahu riadenú rozumom.*²⁰ Vôľa predstavuje psychický vzťah konajúceho človeka k zamýšľanému (chcenému) následku.²¹ Z toho potom vyplýva, že

¹⁴ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 70.

¹⁵ Ide o delenie subjektov práva z hľadiska objektívneho práva. GERLOCH, A. *Teorie práva*. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk. 2. vydání, 2001, s. 108 an.

¹⁶ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 70.

¹⁷ *Ibidem*, s. 70, 71. John Armour uvádza, že i kreovanie koncepcie subjektivity právnickej osoby anglickými súdmi bolo zložité, nakoľko hinduistický kláštor je trochu viac než len kopa kameňov, súčasne je však zložité pripustiť možnosť, aby abstrakcia ako finančný fond mohol byť žalobcom či žalovaným. BURROWS, A. (ed.). *English private law. Oxford principles of english law*. 2nd Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2007, s. 156.

¹⁸ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 71.

¹⁹ *Ibidem*, s. 70, 71.

²⁰ HERETIK, A. *Forenzná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. 2. vydanie. Bratislava: SPN – Mladé letá s.r.o., 2004, s. 112.

²¹ KNAPPOVÁ, M. – ŠVESTKA, J. – DVOŘÁK, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. I. svazek. 4. vydání. Praha: ASPI,

vôľu môže mať len človek, nakoľko len on je vybavený rozumom. Je to práve vôľa a rozum, ktoré ako antropologické rysy umožňujú človeku seba samého poznať a určiť tak vlastný záujem.²² Ak sme vybavili obchodnú spoločnosť čoby právnickú osobu spôsobilosťou na právne úkony, možno z toho vyvodit' záver, že obchodná spoločnosť disponuje spôsobilosťou kreovať vlastnú vôľu. Je tomu ale skutočne tak?

Odpoveď na uvedenú otázku komplikuje fakt, že kapitálová obchodná spoločnosť zastáva dvojité postavenie súboru obligácií a samostatného subjektu práva. Na jednej strane základom každej obchodnej spoločnosti je v svojej podstate zmluva, pretože jej podkladom je prejav vôle zakladateľov (či spoločníkov). Obchodná spoločnosť je tak vyjadrením chcenia (vôle) človeka, ktoré istým spôsobom finalizuje. Na druhej strane je však obchodná spoločnosť (v nejakej miere) vybavená atribútmi právnej subjektivity. Spoločníci pri rozhodovaní reprezentujú spoločnosť v jej korporátnom význame (*association aspect*) a súčasne, vzhľadom nato, že spoločnosť je samostatný subjekt práva, ich rozhodnutie nemôže byť ničím iným než rozhodnutím spoločnosti ako subjektu práva (ide o dve stránky mince, ale tej istej mince).²³ Spoločníci totiž zakladajú spoločnosť za účelom uspokojenia ich vlastných záujmov, hoci tieto záujmy zverujú novo vznikajúce- mu subjektu, nič to ale nemení na tom, že spoločnosť zostáva nástrojom uspokojenia záujmov spoločníkov. Tomu zodpovedá i právo spoločníkov počas existencie spoločnosti obsah jej záujmovej sféry zmeniť ako aj právo spôsobiť zánik spoločnosti v prípade, že spoločníci záujem na uskutočňovaní cieľa, pre ktorý spoločnosť zakladali, stratia. Spoločníci teda majú právo, aby spoločnosť svojou činnosťou uspokojovala záujmy, ktoré jej určili. *Niežeby spoločnosť vlastnou vôľou nedisponovala, ale je to vôľa, ktorej obsah je determinovaný práve spoločníkmi.*²⁴ V závislosti na konkrétnom druhu spoločnosti možno uvažovať o prevahe obligačných (či osobnostných) prvkov v spoločnosti alebo naopak, možno uvažovať o prevahe korporátnych (či inštitucionálnych) prvkov v spoločnosti (typicky u kapitálových spoločností). Ak dvaja spoločníci spolu založia obchodnú spoločnosť, aby tak združili svoje doterajšie podnikateľské aktivity, bude takáto spoločnosť ich spoločnou predĺženou rukou: bude robiť to, čo by ináč títo spoločníci robili sami, a teda naplňovať ich spoločné záujmy. Tvorba vôle tejto spoločnosti bude väčšinou neformálna, vôľa spoločnosti bude vznikať konsenzuálne, obyčajne mimo nejaké formalizované orgány, akými je valné zhromaždenie. Ak si vezmeme opačný extrém akciovkej spoločnosti kótovanej na svetových burzách, sotva budeme tvrdiť, že takáto spoločnosť slúži k uspokojovaniu zárobkových spoločných záujmov jej akcionárov, pretože nič také ako spoločné záujmy akcionárov tu jednoducho neexistuje (jediným priesečníkom záujmov akcionárov je záujem na zhodnotení investície v podobe dividend alebo záujem na zvýšení kurzu akcií).²⁵ *Orgány kapitálových spoločností* prestávajú byť prostriedkom

2006, s. 137. DULAK, A. In: J. Lazar. a kol. *Občianske právo hmotné*. I. zväzok. 1. vydanie. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 119.

²² BYDLINSKI, F. Die „Person“ im Recht. In: S. Kalss – Ch. Nowotny – M. Schauer (eds). *Festschrift Peter Doralt zum 65. Geburtstag*. Wien, 2004, s. 82 an. Citované podľa: BERAN, K. *Pojem osoby v právu*. Praha: Leges, 2012, s. 109.

²³ DEREK, F. – MAYSON, S. W. – RYAN, Ch. L. *Company law*. 27th. Edition. New York: Oxford University Press, 2010, s. 379.

²⁴ PELIKÁN, R. *Právni subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 87, 88.

²⁵ PELIKÁN, R. *Právni subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 94, 95.

výkonu týchto kolektívnych práv a *stávajú sa skutočným zdrojom novej vôle celkom odlišnej od vôle každého zo zúčastnených jednotlivcov.*²⁶ Je zrejme, že dôvodom popísaného rozdielu vo vzťahu spoločníka a spoločnosti je odlišná miera nezávislosti vôle spoločnosti na vôli spoločníkov. Čím menej spoločník individuálne ovplyvňuje výslednú vôľu spoločnosti, tým viac sa voči nemu spoločnosť emancipuje a subjektívizuje. Vytvára sa tak škála, kde na jednej strane stojí spoločnosť – inštitúcia, majúca nezávislú vôľu i voči svojim spoločníkom, čo ju stavia i voči nim do pozície skutočného subjektu práv a povinností, pričom na druhej strane tejto škály stojí spoločnosť – zmluva, poslušný, slepý nástroj realizácie záujmov spoločníkov, neschopný vzoprieť sa ich vôli, čo ju stavia voči spoločníkom vo väčšej miere do pozície objektu práv než subjektu povinností. Ešte vyhrotenejším prípadom tohto extrému je potom jednočlenná spoločnosť, kedy zámery spoločníka nie sú korigované ani odlišnými záujmami iného spoločníka, a kde len pozitívne právo svojimi náhradnými mechanizmami bráni spoločnosť pred plným otroctvom.²⁷

Naproti tomu sa možno stretnúť s názormi, podľa ktorých obchodná spoločnosť z povahy veci vôľou disponovať nemôže. Dôsledkom skutočnosti, že spoločnosť je samostatný subjekt, je okrem iného i to, že za ňu *musí rozhodnutia realizovať a za ňu musí konať fyzická osoba* – môžu to byť orgány spoločnosti (*board of directors* alebo *members in general meeting*) alebo úradníci, zamestnanci či zástupcovia.²⁸ Samotné konanie v prípade právnickej osoby vždy realizuje človek. Len človek má totiž vlastnú, nie prenesenú vôľu. *Ak u korporácie absentuje vlastná vôľa, musíme ju fingovať, pričítať.* Korporácia je maska, ktorá má vôľu len preto, že jej pričítame vôľu ľudskú, a ktorá sa dopúšťa len toho konania, ktoré vykonávajú jej správcovia, teda ľudia.²⁹

Veľké teórie právnických osôb pristupovali k otázke vôle právnickej osoby odlišne. Najstaršia ucelená *teória fikcie právnických osôb*, ktorá je pripisovaná Friedrichovi Carl von Savignymu (a jeho nasledovníkom Puchtovi a Ungerovi), sa vyhýba sporu o tom, či subjektom práva môže byť i iná entita než človek vytvorením konštrukcie osoby a teda uzatvára, že k dvom skutkovým podstatám, ktoré boli od seba odlišné (osoba skutočná – človek a osoba fingovaná) má byť pristupované rovnako.³⁰ Sám Savigny uvádza, že subjekt práva nadobúda majetkové práva bez toho, aby ich zo svojej podstaty nadobudnúť mohol.³¹ Pre vyriešenie tohto sporu sa Savigny uspokojil s tým, že v prípade spôsobilosti na právne úkony právnických osôb sa ustanoví umelý stav (inštitút) zastúpenia. Savigny rieši problém zastúpenia pomocou ďalšej fikcie, pretože konanie zástupcov je považované za fingované konanie právnickej osoby, *vôľa právnickej osoby totiž spočíva na zastúpenej vôli jednotlivých ľudí, ktorá je jej pričítaná ako jej vlastná na základe fikcie.*³²

²⁶ Obdobne napr. FREY, CH. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 363.

²⁷ PELIKÁN, R. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 95, 96.

²⁸ DAVIES, P. L. *Gower and Davies' principles of modern company law*. 8th. Edition. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 151.

²⁹ HAVEL, B. *Obchodní korporace ve světle proměn. Variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010, s. 65, 67.

³⁰ FRINTA, O. *Právnícké osoby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 59 an.

³¹ SAVIGNY, F. C. *System der heutigen Römischen Rechts* (sv. II). Berlin, 1840. Citované podľa: BERAN, K. *Pojem osoby v právu*. Praha: Leges, 2012, s. 67.

³² DIESELHORST, M. Zur Theorie der juristischen Person bei Carl Friedrich von Savigny. In: *Quaderni Fiorentini* 11/12, 1982/83, s. 329, 330. Citované podľa: BERAN, K. *Pojem osoby v právu*. Praha: Leges, 2012, 224 s., s. 67, 68.

Na prelome 19. a 20. storočia, v dobe zakoreneného kapitalizmu a vlády silných bankových domov a veľkých priemyselných komplexov sa vytvárajú viaceré *teórie reality*, ktoré majú spoločné, že právnickú osobu akceptujú ako realitu. Pre organickú teóriu (ako jeden z prúdov teórie reality) je *dominantná štruktúra organizovanej skupiny*, ktorej predobraz predstavuje štát a ktorej základnými rysmi sú *spoločná podstata*, spoločná existencia *vybavená vlastnou vôľou a štruktúra tvorená orgánmi, ktorých prostredníctvom je vyjadrovaná právna vôľa skupiny*.³³ Konceptne teória vychádza z toho, že jediným prirodzeným subjektom práva je človek, právnická osoba je zákonodarcom len uznávaná (nie však vytváraná).³⁴ *Podľa tzv. organickej teórie základným znakom subjektu práva je slobodná vôľa. Tou podľa organickej teórie nedisponuje len človek, ale aj sociálne organizmy existujúce v spoločnosti*. Ani človek podľa tejto teórie nie je homogénnym celkom, ale je skutočným organizmom – vnútorne usporiadaným zoskupením buniek, vzájomne prepojených väzbami a vzťahmi. Sociálny organizmus ako štát alebo korporácia je na tom obdobne, miesto telesných orgánov zastávajú sociálne orgány a namiesto buniek vystupujú ako elementárne prvky ľudia. *Vôľa, ktorú tento organizmus vytvára, je rovnako odlišná od vôle jednotlivcov, z ktorých sa skladá, presne tak ako je odlišná vôľa človeka od vôle neurónov, z ktorých je vytvorený jeho mozog*. Svojim ideovým základom v človeku a jeho biologických podmienkach sa organická teória paradoxne podobala fikčným teóriám.³⁵ Jej hlavný prínos ale spočíva vo vymedzení rozdielov medzi spoločnosťou ako korporáciou (teda právnickou osobou s právnou subjektivitou) a civilnou spoločnosťou bez právnej subjektivity – korporácia je reálnou zväzovou osobou, teda organizmom ktorý má svoju samostatnú, skutočnú existenciu, svoje orgány a svoju vôľu a táto zväzová vôľa je celkom odpútaná od vôle jednotlivcov, zatiaľ čo v spoločnosti občianskeho práva sa nevytvára zväzová vôľa, ale vytvára sa spoločná vôľa.³⁶

Ak chápeme vôľu ako schopnosť vedomého smerovania k určitému cieľu, k naplneniu určitých záujmov, možno vo vzťahu k otázke, či subjekt práva má vlastnú vôľu uvažovať v teoretickej rovine o troch alternatívach. *V prvom prípade* je subjekt práva nadaný vlastnou *slobodnou vôľou*, neutváranou zo žiadnych iných vôlí. Tento prípad sa môže týkať len ľudských bytostí. *V druhom prípade* je vôľa subjektu vytváraná *z vôle iných osôb*, vplyvom rozličných mechanizmov však táto vôľa nie je vôľou žiadnej z týchto osôb a nie je ani ich súčtom. Medzi takéto mechanizmy patrí princíp väčšinového rozhodovania s meniacou sa väčšinou (kapitálové obchodné spoločnosti s rozdrobenou štruktúrou spoločníkov), princíp konsenzuálneho rozhodovania (tradične v malých obchodných spoločnostiach) alebo mechanizmus štruktúrovaného formovania vôle v subjektoch s viacerými orgánmi a deľbou moci medzi ne. *V treťom prípade* je vôľa subjektu celkom *nahradená náhradnou vôľou*, t. j. vôľou nejakého iného subjektu, ktorý potom svoju vôľu štiepi medzi seba samého a tento opatrovaný subjekt.³⁷

Schopnosť prejavíť svoju subjektivitu (v zmysle spôsobilosti na právne úkony) sa navonok prejavuje schopnosťou právne konať. *Schopnosť konať vyžaduje entitu, ktorá*

³³ HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 22.

³⁴ PELIKÁN, R. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 34.

³⁵ PELIKÁN, R. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 35.

³⁶ BERAN, K. *Pojem osoby v právu*. Praha: Leges, 2012, s. 76, 77.

³⁷ PELIKÁN, R. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 71.

je vybavená vôľou a schopnosťou svoje konanie ovládať a prejaviť ho navonok v súlade s vlastnou vôľou. Žiadna iná entita než človek nie je od prírody nadaná schopnosťou takto konať. Aby teda bol určitý substrát schopný konať, musí pre neho právna norma túto schopnosť zaistiť – to koncepcne možno urobiť len tak, že budú stanovené podmienky, za ktorých sa bude na konanie určitého človeka nazeráť tak, že právne následky tohto konania stíhajú tento substrát. To legislatívne technicky možno urobiť dvoma spôsobmi: buď sa bude na konanie človeka nazeráť ako by išlo o priame konanie tohto substrátu (fikcia – pretože konanie človeka môže byť len konaním človeka a nemôže byť bez fikcie konaním iného substrátu) alebo ho budeme považovať za zástupcu, ktorý koná sám, ale následky tohto konania sa pričítajú substrátu (zastúpenie).³⁸

3. ZAHRANIČNÉ KONCEPČNÉ RIEŠENIA

3.1 Nemecký koncept organschaftliche Vertretung (Organtheorie)

Nemecký občiansky zákonník (Bürgerliches Gesetzbuch, ďalej len BGB) v jeho všeobecnej časti obsiahnutej v prvej knihe obsahuje úpravu osôb, vrátane všeobecnej úpravy právnických osôb (*juristische Personen*). V jej rámci výslovne upravuje spolky (*Vereine*), nadácie (*Stiftungen*) a právnické osoby verejného práva (*juristische Personen des öffentlichen Rechts*). Hoci BGB obsahuje len všeobecnú úpravu spolkov a nadácií, dovodzuje sa jej subsidiárna aplikovateľnosť na všetky právnické osoby (vrátane kapitálových obchodných spoločností), čo jej dodáva charakter všeobecnej úpravy právnických osôb.³⁹ Podľa ustanovenia § 26 ods. 1 BGB musí mať každý spolk (Verein) predstavenstvo (*Vorstand*), ktorému právna úprava výslovne priznáva postavenie zákonného zástupcu.⁴⁰ Uvádza sa, že BGB teda neprijal konštrukciu štatutárneho orgánu tak ako ju poznáme zo slovenskej (či dosluhujúcej českej) právnej úpravy, ale konštruje konanie predstavenstva ako zákonné zastúpenie.⁴¹ Podstatou tejto koncepcie konania právnickej osoby je (tak ako je to koniec koncov i pre zastúpenie ako také) *pričítanie následkov konania orgánov právnickej osoby samotnej právnickej osobe*. Vychádza sa z toho, že podnikatelia, ktorí nie sú fyzickými osobami, majú spôsobilosť na právne konanie len prostredníctvom ich orgánov (*handlungsfähig mittels ihrer Organe*). Teória zastúpenia orgánmi právnickej osoby sa vytvorila v 19. storočí, pričom je založená na hypotéze, že právnická osoba nekoná vo vonkajšom svete prirodzene jej orgánmi ako ľudská bytosť, ale pri konaní orgánov právnickej osoby dochádza k právnemu pričítaniu následkov konania orgánov právnickej osoby samotnej právnickej osobe. Pojmový rozdiel medzi prípadom bežného zmluvného zastúpenia a zastúpením orgánmi spočíva v tom, že zatiaľ čo zmluvný agent

³⁸ FRINTA, O. *Právnické osoby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 76, 111.

³⁹ PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodného*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 140.

⁴⁰ Ustanovenie § 26 ods. 1 BGB: *Der Verein muss einen Vorstand haben. Der Vorstand vertritt den Verein gerichtlich und außergerichtlich; er hat die Stellung eines gesetzlichen Vertreters*.

⁴¹ PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodného*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 141. V nemeckej literatúre sa však možno stretnúť s ponímaním konceptu *organschaftliche Vertretung* ako samostatného druhu zastúpenia stojaceho na pomedzí zmluvného a zákonného zastúpenia. Uvádza sa, že zastúpenie orgánmi je zákonnému zastúpeniu príbuzné, avšak jedná sa o samostatný druh zastúpenia. FREY, Ch. *Die Vertretung selbstständiger Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 42.

môže svoje zastupiteľské oprávnenie preniesť na tretiu osobu (ak mu to dovoľuje plnomocenstvo), tak člen orgánu toto urobiť nemôže nakoľko *zastúpenie orgánmi náleží len orgánu právnickej osoby*. Konateľské oprávnenie orgánu teda v žiadnom prípade nemožno delegovať na inú osobu a to ani pri generálnom splnomocnení.⁴² Právne teoreticky nemecká doktrína vychádza z toho, že niečo, čo reálne neexistuje, nemôže ani konať a preto právnická osoba potrebuje hlavu, ruky a nohy nato, aby sa mohla zúčastniť právneho života. Právnická osoba potrebuje jej *orgány, konanie ktorých je jej pričítané*.⁴³ Vzhľadom na skutočnosť, že právnická osoba je povahou myšlienkový útvar, uvádza sa, že nie je spôsobilá sama právne relevantne konať. Pre konanie jej menom a za ňu potrebuje orgány, ktoré za ňu a s účinkami pre ňu môžu právne relevantne konať. Tieto orgány predstavujú fyzické osoby. V každom prípade má právnická osoba orgán, ktorý je príslušný na riadenie a to ako do vnútra, tak i navonok pri právnych konaniach, kedy koná ako zákonný zástupca; taktiež sa ale vytvárajú kontrolné orgány, ktoré na vedenie právnickej osoby dozerajú.⁴⁴ Orgánmi sa pritom rozumejú funkčné jednotky právnickej osoby, ktoré v zmysle zákona respektíve zakladateľských dokumentov právnickej osoby vykonávajú činnosť, sú nadané určitými kompetenciami a ktorých konanie je nesprostredkovane pričítané právnickej osobe. Tradične (a to zvlášť vo vzťahu ku kapitálovým obchodným spoločnostiam) sa rozlišuje medzi orgánom, ktorý vytvára vôľu právnickej osoby (*Willensbildungsorgan*), riadiacim orgánom (*Leitungs* či *Geschäftsführungsorgan*) a kontrolným orgánom (*Aufsichtsorgan*). Spravidla pritom postavenie organického zástupcu zastávajú osoby, ktoré sú členmi riadiaceho orgánu.⁴⁵ Na rozdiel od zmluvného zastúpenia, ktoré subjekty práva môžu taktiež využiť pre multiplikáciu vlastného konania, je organické zastúpenie otázkou nutnosti (*notwendige Vertretung*), pretože právnická osoba ako taká sama nemôže konať a potrebuje pre účasť na právnom styku sprostredkujúce fyzické osoby, ktorých konanie, vedomie a vôľa je právnickej osobe priamo pričítaná.⁴⁶ *Zastúpenie právnickej osoby jej orgánmi je ponímané ako vlastné konanie právnickej osoby*.⁴⁷ Tým sa podstatným spôsobom odlišuje napr. od anglického práva, ktoré vychádza z toho, že osoby povolané na zastupovanie spoločnosti sú zmluvnými zástupcami, teda ich konanie je právnickej osobe pričítané ako konanie cudzích osôb na rozdiel od nemeckého ponímania, podľa ktorého je konanie orgánov samotným konaním právnickej osoby.⁴⁸ Podstata teórie zastúpenia orgánmi spoločnosti (*Organtheorie*)

⁴² SCHMIDT, K. *Handelsrecht*. 5. Auflage. München: Carl Heymanns Verlag, 1999, s. 454 an. Tento záver však nie je prijímaný jednotne. Viď napr. FREY, Ch. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 44.

⁴³ KLUNZINGER, E. *Einführung in das Bürgerliche Recht*. 15., überarbeitete und erweiterte Auflage. München: Verlag Franz Vahlen München, 2011, s. 37.

⁴⁴ BÄHR, P. *Grundzüge des Bürgerlichen Rechts*. 11., durchgesehene und komplett überarbeitete Auflage. München: Verlag Franz Vahlen München, 2008, s. 46.

⁴⁵ FREY, Ch. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 42, 43.

⁴⁶ FELLMETH, S. P. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil I. Deutschland, Italien und Spanien. Berlin: Duncker & Humblot, 1997, s. 27 an.

⁴⁷ Právnická osoba sa rozhoduje a koná sama nesprostredkovane jej orgánmi. In: Ch. FREY. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 44.

⁴⁸ DREIBUS, A. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 47.

spočíva v tom, že kapitálová obchodná spoločnosť obligatórne vytvára orgány, ktorým sú v dôsledku zákona originárne udelené právomoci, pričom spoločníci na valnom zhromaždení nemôžu pri výkone zákonných právomocí ostatné orgány obmedziť či ovplyvniť. Uvedená skutočnosť sa prejavuje v nezávislosti predstavenstva akciovej spoločnosti ako riadiaceho a zastupujúceho (či konajúceho) orgánu, ktorá je príznačnou pre teóriu orgánov spoločnosti (*Organtheorie*).⁴⁹

3.2 Právna úprava v Anglicku: koncept zmluvného zastúpenia právnickej osoby?

Právna úprava v Anglicku rozoznáva 2 základné druhy organizácií pre uskutočnenie podnikateľských zámerov – 1) *partnerships* (jednotne upravené v Partnership Act 1890, koncepčne založené na zastúpení, nakoľko každý z partnerov vystupuje ako zástupca ostatných partnerov, táto forma je využívaná hlavne pre malé podnikanie s vysokou mierou dôvery medzi spoločníkmi) a 2) *companies*⁵⁰ (jednotne upravené v Companies Act 2006, vytvárajúce zložitú organizačnú štruktúru, pričom súčasne vytvárajú novú entitu s plnou právnou osobnosťou⁵¹ a sú tak z povahy veci predurčené na realizáciu väčších podnikateľských zámerov). Obdobne ako nemecké právo, i anglické právo vychádza z premisy, že *organizačné útvary s vlastnou právnou osobnosťou nemôžu samostatne právne konať. Nato potrebujú fyzické osoby, ktoré konajú ako zástupcovia právnických osôb*.⁵²

I anglickému právu je známa *konceptia pričítania (attribution)*. Vychádza sa z toho, že obchodná spoločnosť (ako samostatný subjekt práva) môže konať len tak, že sa jej pričíta konanie jednotlivca (fyzickej osoby), ktorý je nejakým spôsobom k spoločnosti pridružený (*associated with the company*). V rozhodnutí *Lennard's Carrying Company v Asiatic Petroleum Ltd.* súd pričítal omeškanie riaditeľa samotnej spoločnosti, nakoľko riaditeľ riadil myseľ a vôľu spoločnosti (*directing mind and will*) a v podstate bol alter ego spoločnosti. Podľa rozhodnutia je korporácia abstrakcia, ktorá nemá vlastnú myseľ ani vlastné telo, v dôsledku čoho za jej aktivitami a riadením musí stáť nejaká osoba, ktorú možno nazvať zástupcom; táto osoba riadi konanie a vôľu korporácie, vlastné ego a centrum osobnosti korporácie.⁵³ Predpoklady pričítania vedomia a konania fyzickej

⁴⁹ Ibidem, s. 63, 64, 65.

⁵⁰ Termín *company* sa hovorovo používa pre oba druhy organizačných zoskupení, avšak v užšom ponímaní je potrebné pod termínom spoločnosť chápať len spoločnosti ako samostatné subjekty práva. DAVIES, P. L. *Gower and Davies' principles of modern company law*. 8th. Edition. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 4. Bližšie ku kategorizácii *companies* na *companies limited by guarantee* and *companies limited by shares* alebo na *private and public companies* napr. Davies, P. L. Ibidem, s. 8, 13. Anglická *private company* sa prirovnáva k nemeckej spoločnosti s ručením obmedzeným, zatiaľ čo *public company* sa prirovnáva k akciovej spoločnosti. DREIBUS, A. *Die Vertretung verselbständiger Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 30.

⁵¹ Obchodná spoločnosť bola americkým sudcom Marshallom vymedzená ako umelá bytosť, neviditeľná, nehmotná a existujúca len v úvahách práva, pričom má právo vlastníť, je nesmrteľná a perpetuálna a vychádza z vlastných zakladateľských dokumentov. Anglické súdy došli k obdobným záverom v prelomovom rozhodnutí *Salomon v. A. Salomon Ltd.* (1897). HAVEL, B. *Obchodní korporace ve světle proměn. Variace na neuzavřené téma správy obchodních korporací*. Praha: Auditorium, 2010, s. 48.

⁵² DREIBUS, A. *Die Vertretung verselbständiger Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 46.

⁵³ Simon Mortimore in Mortimore, S. (ed.). *Company directors. Duties, Liabilities and Remedies*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 32.

osoby obchodnej spoločnosti sú predurčené kombináciou alokácie authority spoločnosti samotnou obchodnou spoločnosťou a zásadou zodpovednosti. Východiskovým bodom sú *zakladateľské dokumenty spoločnosti (company's constitution)*, ktoré výslovne alebo mlčky stanovujú predpoklady, za ktorých má byť konanie fyzickej osoby pridruženej k spoločnosti považované za konanie spoločnosti (*as the acts of the company*). Východiskové nastavenie podmienok pričítania je doplnené o všeobecnú úpravu zastúpenia. Takáto koncepcia predpokladá, že právnická osoba (a teda i obchodná spoločnosť) koná cez fyzickú osobu s tým, že čo do dôsledku je stav mysle fyzickej osoby obrazne ponímaný ako obraz mysle obchodnej spoločnosti, pretože ona fyzická osoba je v čase konania fyzickej osoby obchodnou spoločnosťou.⁵⁴

V anglickom práve je pojem orgánu neznámy. Hoci možno vo všeobecnosti ako orgány anglickej obchodnej spoločnosti označiť *general meeting* (ako zhromaždenie spoločníkov) a *board of directors* (ako správnu radu či iný riadiaci orgán), nemožno o nich hovoriť ako o orgánoch, ktorým sú vo vzťahu k obchodnej spoločnosti originárne zákonom zverené právomoci. *Právne poriadky angloamerickej právnej kultúry totiž nasledujú rímskoprávnú teóriu mandátu, podľa ktorej sú členovia správnej rady (board of directors) ponímaní ako splnomocnenci spoločníkov.*⁵⁵ Zakladateľské dokumenty (*memorandum a articles*) zakladajú obligančný právny vzťah medzi spoločníkmi navzájom a medzi spoločníkmi a spoločnosťou. Rozdelenie kompetencií medzi zhromaždenie spoločníkov a správnu radu nastáva v dôsledku prejavu vôle spoločníkov prostredníctvom stanov spoločnosti (*articles*), správnej rade totiž originárne nepripadajú žiadne právomoci, nakoľko je podriadená spoločníkom.⁵⁶ V literatúre sa uvádza, že Companies Act 2006 síce obsahuje viaceré ustanovenia vo vzťahu k pôsobnosti správnej rady a jej členov, čo členovia správnej rady skutočne robia samotný zákon nestanoví. Vždy sa ale akceptovalo, že základné funkcie správnej rady spočívali v riadení, spravovaní a vedení záležitostí spoločnosti (*direction, conduct, management or superintendence*), pričom tieto funkcie majú interný a externý aspekt.⁵⁷

Anglické právo vychádza z teórie mandátu (*mandate theory*), podľa ktorej osoby povolané na zastupovanie spoločnosti sú zmluvnými zástupcami, v dôsledku čoho ich konanie je právnickej osobe pričítané ako konanie cudzích osôb na rozdiel od nemeckého ponímania, podľa ktorého je konanie orgánov samotným konaním právnickej osoby.⁵⁸ Teória mandátu vychádzala z rímskoprávného ponímania obchodnej spoločnosti ako zmluvy. Spoločníci ako strany tejto zmluvy vytvárajú valné zhromaždenie spoločnosti ako vrcholný orgán kreujúci vôľu spoločnosti, ktorému je riadiaci orgán bezprostredne podriadený. Členovia riadiaceho orgánu sú zástupcami členov valného zhromaždenia,

⁵⁴ ARMOUR, J. In: A. Burrows (ed.). *English private law. Oxford principles of english law*. 2nd Edition. New York: Oxford University Press Inc., 2007, s. 177 an.

⁵⁵ DREIBUS, A. *Die Vertretung selbstständiger Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 64.

⁵⁶ DREIBUS, A. *Die Vertretung selbstständiger Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 65.

⁵⁷ Adam Goodison in Mortimore, S. (ed.). *Company directors. Duties, Liabilities and Remedies*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 89.

⁵⁸ DREIBUS, A. *Die Vertretung selbstständiger Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 47.

z čoho sa dovodzuje, že podkladová zmluva zakladajúca zastúpenie (príkaz) zaväzuje riadiaci orgán ako vo vzťahu k ostatným orgánom spoločnosti či spoločníkom, tak i vo vzťahu k tretím osobám. Interné obmedzenia plynúce z príkazu prenikajú v celom rozsahu aj do vonkajších vzťahov. Riadiaci orgán tak môže spoločnosť zaviazat len v rozsahu jeho právomoci k obchodnému vedeniu či riadeniu spoločnosti. Takémuto ponímaniu je rozlišovanie vnútornej a vonkajšej pôsobnosti riadiaceho orgánu cudzie.⁵⁹ Naproti tomu pri *teórii orgánov* zmluvný základ spoločnosti ustupuje jeho inštitucionálnemu elementu. Oprávnenia zhromaždenia spoločníkov sú značne obmedzené, riadiaci orgán nestojí pod ním, ale obrazne povedané vedľa neho, pričom zhromaždeniu spoločníkov náleží len nepriamy vplyv na výkon pôsobnosti riadiaceho orgánu. V dôsledku tohto ponímania záujmy spoločníkov ustupujú do úzadia, nakoľko predstavujú len interné obmedzenia vnútorného rozdelenia kompetencií orgánov spoločnosti.⁶⁰

Niektorí autori zdôrazňujú skutočnosť, že v anglickom práve je zastupiteľská moc správnej rady odvodená od spoločníkov obchodnej spoločnosti. Uvádza sa, že právomoc riaditeľov (*directors' authority*) pochádza od spoločníkov, pričom sa vytvára procesom delegácie zo stanov (*articles*) spoločnosti a nie je teda pevne daná zákonom.⁶¹ Companies Act z roku 2006 neobsahuje žiadne všeobecné ustanovenie o rozsahu oprávnení správnej rady. Samotný zákon správnej rade nezveruje žiadne rozhodovacie právomoci, stanoví len, že každá *private company* musí mať aspoň jedného riaditeľa a každá *public company* musí mať aspoň dvoch riaditeľov, ani v jednom prípade však nestanoví rozsah oprávnení riaditeľov. Zo skutočnosti, že pre určenie distribúcie moci medzi *board* a *shareholder body* sú kľúčové zakladateľské dokumenty spoločnosti, možno dovodiť, že podľa anglického práva je originárnym zdrojom právomocí v spoločnosti zhromaždenie spoločníkov, ktoré môže kvalifikovaným rozhodnutím rozsah udelených právomocí *boardu* zmenou zakladateľských dokumentov alterovať.⁶² *Tým sa podstatne odlišuje koncepcia anglického práva napr. od nemeckého práva, podľa ktorého delegáciu právomocí medzi orgánmi spoločnosti nemožno rozhodnutím spoločníkov meniť.*⁶³ V anglickom obchodnom práve tak nemožno hovoriť o všeobecných pravidlách rozdelenia právomocí či kompetencií v spoločnosti, nakoľko konkrétne rozdelenie je vyjadrené v zakladateľských dokumentoch spoločnosti. V teórii zostáva naďalej spornou otázka, či úlohou stanov (*articles*) spoločnosti nie je udeliť oprávnenie pre *board* (*confer authority*), nakoľko na vzťah medzi spoločnosťou a členmi *boardu* časť literatúry nazerá ako na vzťah zastúpenia (*principal – agent*).⁶⁴

⁵⁹ GRIGAT, R. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil V. Belgien und Luxemburg. Berlin: Duncker & Humblot, 2002, s. 60.

⁶⁰ GRIGAT, R. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil V. Belgien und Luxemburg. Berlin: Duncker & Humblot, 2002, s. 61.

⁶¹ DAVIES, P. L. *Gower and Davies' principles of modern company law*. 8th. Edition. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 366.

⁶² KERSHAW, D. *Company Law in Context. Text and Materials*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 181. Obdobne i DREIBUS, A. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil IV. Vereinigtes Königreich von Großbritannien und Nordirland. Berlin: Duncker & Humblot, 2000, s. 100.

⁶³ KERSHAW, D. *Company law in context. Text and materials*. New York: Oxford University Press, 2009, s. 207.

⁶⁴ DAVIES, P. L. *Gower and Davies' principles of modern company law*. 8th. Edition. London: Sweet & Maxwell, 2010, s. 368 an.

3.3 Právna úprava vo Francúzsku

Francúzsky občiansky zákonník (Code Civil, ďalej len CC) všeobecnú právnu úpravu právnických osôb v rámci práva osôb celkom opomína. Jadro úpravy právnických osôb možno nájsť v rámci ustanovení o spoločenskej zmluve (teda v úprave záväzkového práva).⁶⁵ *Koncepcne francúzske právo (obdobne ako nemecké) vychádza z premisy, že subjekt práva odlišný od fyzickej osoby nemôže niečo vedieť a chcieť a teda takýto subjekt práva nemôže bez fyzickej osoby vo vlastnom mene urobiť právny úkon. Nato potrebuje fyzickú osobu, ktorej konania, znalosti a rozhodnutia budú tomuto subjektu práva pričítané.* I francúzske právo tak využíva obdobný mechanizmus ako je nemecké *organschaftliche Vertretung*.⁶⁶

Francúzske právo korporácie tradične klasifikuje na: 1) spoločnosti (*sociétés*) a 2) spolky (*associations*), pričom rozlišovacím kritériom je predmet činnosti, kde podnikateľské zámery sú vyhradené pre spoločnosti. Spoločnosti možno ešte vnútorne klasifikovať na civilné spoločnosti (*sociétés civiles*) a obchodné spoločnosti (*sociétés commerciales*). Právna úprava obchodných spoločností je koncentrovaná do samostatných zákonov vrátane Obchodného zákonníka, pričom subsidiárne platí i všeobecná úprava práva spoločností v CC.⁶⁷ Vo všeobecnosti sa na obchodné spoločnosti (predovšetkým v staršej francúzskej náuke) nazeralo ako na zmluvný vzťah medzi spoločníkmi. V súčasnosti sa zdôrazňuje skutočnosť, že kapitálová obchodná spoločnosť povinne vytvára organizačnú štruktúru a predstavuje samostatnú inštitúciu, v dôsledku čoho u spoločnosti možno hovoriť jednak o zmluvných, jednak o inštitucionálnych elementoch. Tejto zmene zodpovedá i posun v oblasti chápania zastúpenia kapitálových obchodných spoločností. Pôvodne prijímaná teória mandátu (*mandate theory*), podľa ktorej obchodná spoločnosť navonok koná cez zmluvných zástupcov (*mandataires*), je v súčasnosti nahradzovaná teóriou zastúpenia orgánmi spoločnosti (*Organtheorie*), podľa ktorej orgány spoločnosti disponujú fixne stanovenými oprávneniami.⁶⁸

Historicky právna úprava zastúpenia obchodných spoločností vychádzala z toho, že spoločnosť sama vzniká na podklade dohody medzi spoločníkmi a členmi riadiacich orgánov (*conception contractuelle*). Už vtedy sa však zdôrazňoval inštitucionálny element zakladajúcej zmluvy (*société*). Uvádza sa, že uvedená zmluva je viac než len kontraktom, že ide o inštitúciu, ktorá presahuje fyzické osoby a smeruje k cieľu, ktorému musí byť vôľa jednotlivých fyzických osôb podriadená.⁶⁹ Právne vzťahy medzi spoločníkmi, osobami povolanými na riadenie spoločnosti a tretími osobami sa riadili úpravou zastúpenia. Spoločníci museli s osobami, ktorým zverili riadenie spoločnosti (a s ním spojené zastúpenie) uzatvoriť príkaznú zmluvu (*Auftragsvertrag*). Inštitucionálne spoločnosť fungovala na podklade reťaze príkazných zmlúv, ktorej pôvod pochádzal z vôle

⁶⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodného*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 126.

⁶⁶ FREY, Ch. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 34, 47.

⁶⁷ *Ibidem*, s. 94, 98, 103. Francúzske právo prináša širšiu paletu foriem obchodných spoločností než nemecké právo. Predmetom ďalšieho záujmu bude predovšetkým spoločnosť s ručením obmedzeným (*société à responsabilité limitée S.A.R.L.*) a akciová spoločnosť (*société anonyme S.A.*).

⁶⁸ *Ibidem*, s. 346, 347.

⁶⁹ Citované podľa: FOSTER, N. H. D. *Company law theory in comparative perspective: England and France*. *The American journal of comparative law*. Vol. 48, No. 4 (Autumn, 2000), s. 589.

spoločníkov, ktorá bola pretavená do zakladateľských dokumentov spoločnosti, prostredníctvom ktorých spoločníci stanovili úlohy a oprávnenia orgánov spoločnosti.⁷⁰ Zastupiteľskú moc člen orgánu nadobúdal udelením príkazu zo strany spoločníkov. Na rozdiel od nemeckého práva, francúzske právo vychádza z princípu kauzality (zastupiteľského oprávnenia a jeho zakladajúcej skutočnosti), v dôsledku čoho bola zastupiteľská moc od podkladovej zmluvy (respektíve samotného príkazu) neoddeliteľná. Rozsah zastupiteľskej moci mohol byť ovplyvnený spoločníkmi a to v tej rovine, že spoločníci stanovovali obsah konkrétneho príkazu pre členov riadiacich orgánov úpravou zakladateľských dokumentov, čo ako podklad predurčovalo rozsah ich zastupiteľského oprávnenia.⁷¹ V prvej polovici 20. storočia prebiehala diskusia o správnosti teórie mandátu, pričom sa uvažovalo nad tým, či podkladom pre zastupiteľské oprávnenie bol zákon alebo príkaz (prípadne splnomocnenie) spoločníkov a do akej miery mohli spoločníci jeho rozsah ovplyvniť. Postupne sa od reformy práva obchodných spoločností v roku 1966 koncepcia príkazu známa zo všeobecného súkromného práva opúšťa, pričom sa argumentovalo tým, že zákonodarca pri jednotlivých druhoch obchodných spoločností sám vytvára rozdelenie kompetencií medzi orgány spoločnosti. Právna úprava postupne vybavuje orgány zastúpenia neobmedzeným zastupiteľským oprávnením a na rozdiel od všeobecného ponímania príkazu v súkromnom práve sa pri zastúpení začína rozlišovať vnútorný a vonkajší vzťah.⁷²

V priebehu dvadsiaty rokov minulého storočia sa popri zmluvnom charaktere kapitálovej obchodnej spoločnosti začína zdôrazňovať jej inštitucionálny rozmer, čo sa prejavuje v tom, že otázky správy a riadenia spoločnosti sa do značnej miery osamostatnili od predstáv spoločníkov a dostali podobu vopred zákonom predpísaného algoritmu rozdelenia kompetencií vnútri obchodnej spoločnosti. Orgány spoločnosti sa stali nevyhnutnými nato, aby umožnili žitie a fungovanie ináč na konanie nespôsobilej spoločnosti. *Vôľa a konanie orgánov spoločnosti mohli byť spoločnosti nesprostredkované pričítané a to bez toho, aby došlo k uzatvoreniu zmluvného vzťahu medzi spoločníkmi a členmi orgánov, čo v dôsledku znamenalo, že ani zastupiteľské oprávnenie orgánov sa už nemohlo odvíjať od príkazu, ale jeho rozsah bol pevne vymedzený v právnych predpisoch.*⁷³

Uvedená koncepčná premena do istej miery súvisí aj s ústupom teórie fikcie právnickej osoby a s postupným presadzovaním sa variantov teórie reality. Z teórie mandátu vychádzajúci koncept zmluvného zastúpenia spoločnosti koncepčne skôr zodpovedá teórii fikcie právnických osôb a naopak, teória zastúpenia orgánmi spoločnosti je integrálnou súčasťou teórie reality.⁷⁴ *Teória fikcie*, zjednodušene povedané, vychádza z toho, že právnická osoba nie je spôsobilá na právne konanie, je to fiktívny objekt pričítania práv a povinností, ktorý umožňuje za ním stojacim členom realizáciu individuálnych majetkových záujmov. Nato, aby títo členovia nemuseli konať samostatne pri nadobúdaní práv a povinností, poverujú fyzickú osobu formou príkazu na zakladanie právnych

⁷⁰ FREY, Ch. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil VI. Frankreich. Berlin: Duncker & Humblot, 2003, s. 348 an.

⁷¹ *Ibidem*, s. 352.

⁷² *Ibidem*, s. 354, 355.

⁷³ *Ibidem*, s. 357, 358.

⁷⁴ *Ibidem*, s. 365.

vztahov. Členovia právnickej osoby tak splnomocňujú fyzickú osobu na podklade tradičného súkromnoprávneho príkazu nato, aby konala na účet a v záujme principála (príkazcu), pričom ale konanie fyzickej osoby je zapojením právnickej osoby do tohto konania pričítané nesprostredkovane právnickej osobe samotnej a má teda len nepriame účinky na členov právnickej osoby. Voči tomu obhajcovia teórie reality namietajú, že ak príkaz na zastupovanie udeľujú spoločníci alebo členovia, podľa pravidiel zastúpenia nemôžu účinky konania agenta byť pričítané právnickej osobe, ale musia byť pričítané samotným spoločníkom. Na druhej strane téza, že príkazcom (a teda i splnomocniteľom) je samotná právnická osoba, naráža na esenciálnu hypotézu teórie fikcie, podľa ktorej právnická osoba nie je spôsobilá samostatne konať a teda uvedený príkaz z povahy veci udeliť nemôže. Otázkou teda zostáva, kto vyjadruje počiatočnú vôľu pri adresovaní príkazu.⁷⁵ Naproti tomu *teória reality*, ktorej koncepcia zastúpenia orgánmi je jedným z jej integrálnych súčastí, zdôrazňuje, že korporátna štruktúra právnickej osoby a z nej plynúce rozdelenie kompetencií medzi jednotlivé orgány, je centrálnym elementom právnej subjektivity právnickej osoby.⁷⁶

*V súčasnosti francúzske právo pre prípad konania kapitálovej obchodnej spoločnosti využíva obdobný mechanizmus ako je nemecké organschaftliche Vertretung.*⁷⁷ Francúzske právo pri právnických osobách rozoznáva rozhodovací orgán (*organes délibérants*), riadiaci orgán vykonávajúci vedenie a zastupovanie právnickej osoby (*organes exécutifs*) a kontrolný orgán (*organes de contrôle*). V súvislosti so zastupovaním sa niekedy hovorí o orgánoch zastúpenia (*organes de représentation*). Pravidelne sa členovia riadiacich orgánov nazývajú *dirigeants*, pričom sa uvádza, že tieto osoby sú vybavené zastupovateľským oprávnením, v dôsledku čoho sa nazývajú aj *représentants*.⁷⁸ Obdobne ako v nemeckom (ale i v českom či slovenskom) práve sa rozlišuje vnútorná (*rappports entre associés*) a vonkajšia (*pouvoirs les plus étendus*) pôsobnosť orgánu zastúpenia.⁷⁹ V literatúre sa výslovne nehovorí o organickom zastúpení (*représentation organique*), literatúra sa skôr prikláňa k zastúpeniu právnickej osoby jej orgánmi (*représentation par leurs organes*). *Koncepcné rozdiely medzi zmluvným zastúpením a zastúpením orgánmi právnickej osoby sú v dôsledku vzájomnej funkčnej zhody medzi týmito koncepciami potlačené do úzadia.* Zastúpenie orgánmi je funkčne vybudované na pravidlách platiacich pre zastúpenie vo všeobecnosti. Určité odchýlky možno vypožorovať napr. v tom zmysle, že pri zastúpení orgánmi chýba tradičný dualizmus vôle agenta a principála (nakoľko právnická osoba bez orgánu vlastne vôľu nedokáže vyjadriť). V prípade právnickej osoby dochádza k tomu, že orgán právnickej osoby svoju vôľu obrazne povedané právnickej osobe prepožičiava.⁸⁰ Zatiaľ čo podľa nemeckého práva členovia orgánu môžu tretiu osobu splnomocniť na konanie menom právnickej osoby (a teda založiť zmluvné zastúpenie), francúzske právo síce dosahuje zhodné výsledky, avšak orgán zastúpenia skôr deleguje či prenáša svoje zastupiteľské oprávnenie na tretiu osobu (*délégation de pouvoirs*) než zakladá zmluvné

⁷⁵ Ibidem, s. 366.

⁷⁶ Ibidem, s. 367.

⁷⁷ Ibidem, s. 34, 47.

⁷⁸ Ibidem, s. 50, 51.

⁷⁹ Ibidem, s. 287, 288.

⁸⁰ Ibidem, s. 53.

zastúpenie.⁸¹ Zastupiteľská moc orgánu zastúpenia (či riadiaceho orgánu) býva označovaná ako *pouvoir légal de représentation*, čo vyjadruje skutočnosť, že jej rozsah je pevne stanovený zákonom, čo v dôsledku predovšetkým znamená, že zakladateľské dokumenty alebo rozhodnutie orgánu spoločnosti jej rozsah nemôže obmedziť (čo ale platí len vo vzťahu k tretím osobám).⁸²

Okrem orgánov zastúpenia francúzska právna úprava umožňuje zastupiteľským oprávnením vybaviť aj iné fyzické osoby než členov orgánu zastúpenia. Vyžaduje si to rozsah právnej subjektivity obchodných spoločností a plynie to aj z organizačnej nutnosti pri vybavovaní bežných záležitostí obchodnej spoločnosti. Na rozdiel od nemeckého práva, francúzske právo nepozná inštitúty obchodných plných mocí (vrátane prokúry), ale umožňuje vybaviť nečlenov orgánu zastúpenia zastupiteľským oprávnením a to cestou zmluvného zastúpenia (splnomocnením respektíve udelením príkazu, *délégation de pouvoirs*). Splnomocnenie môže byť pritom súčasťou pracovnej zmluvy, pričom sa pripúšťa i splnomocnenie konkrétneho člena orgánu zastúpenia prípadne tretej osoby.⁸³

3.4 Právna úprava vo Švajčiarsku

Švajčiarsky občiansky zákonník (Zivilgesetzbuch, ďalej len ZGB) zjednotil občiansko-právne a obchodnoprávne predpisy, avšak nezjednotil úpravu právnických osôb, nakoľko všeobecné ustanovenia o právnických osobách obsahuje prvá časť zákonníka o osobách a špecifiká úpravy obchodných spoločností obsahuje piata časť o záväzkovom práve.⁸⁴ Všeobecná úprava právnických osôb je teda obsiahnutá v prvej knihe ZGB venovanej právu osôb. Konceptia právnických osôb ZGB sa prikláňa k teórii reality právnických osôb, pričom právna úprava priznáva právnickým osobám široký rozsah právnej subjektivity, nakoľko právnické osoby môžu nadobúdať všetky práva a záväzky, pokiaľ nie sú neoddeliteľne späté s fyzicky existujúcou ľudskou osobnosťou.⁸⁵ Ustanovenie čl. 55 ZGB⁸⁶ stanoví, že riadiace orgány právnickej osoby vyjadrujú jej vôľu. Z toho by bolo možné dovodiť, že švajčiarske právo nevychádza z koncepcie zastúpenia orgánmi právnickej osoby, ale skôr sa prikláňa ku koncepcii priameho konania právnických osôb jej orgánmi. V literatúre sa uvádza, že *i švajčiarske právo vychádza z obdobnej koncepcie než je nemecké organschaftliche Vertretung*.⁸⁷ Uvedená skutočnosť korešponduje s prevažujúcou teóriou reality právnických osôb. Dovodzuje sa, že právnické osoby majú podľa švajčiarskeho práva spôsobilosť k právnym i protiprávnym konaniam, pričom vo vonkajšom svete konajú priamo (nie prostredníctvom zástupcov).⁸⁸

Kapitálové obchodné spoločnosti sú vo švajčiarskom práve nadané plnou právnou subjektivitou. Povinne vytvárajú minimálne dva orgány, pričom orgánom sa rozumejú

⁸¹ Ibidem, s. 54.

⁸² Ibidem, s. 304.

⁸³ Ibidem, s. 450, 453, 454.

⁸⁴ KNAPP, V. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 152.

⁸⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodního*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 152.

⁸⁶ Ustanovenie čl. 55 ods. 1 ZGB: *The governing bodies express the will of the legal entity*.

⁸⁷ GEORG SEIKEL. In: H. Groot – S. F. Hansen – G. Seikel. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil III. Dänemark, Niederlande und Schweiz. Berlin: Duncker & Humblot, 1998, s. 138.

⁸⁸ PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodního*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 153.

fyzické osoby, ktoré pre právnickú osobu vykonávajú správu obchodnej spoločnosti a disponujú zastupiteľským oprávnením.⁸⁹ Švajčiarska úprava práva obchodných spoločností rozoznáva viaceré právne skutočnosti, ktoré zakladajú ich zastúpenie. V prvom rade je to zákonom povolaný orgán zastúpenia, ďalej sa môže spoločnosť nechať zastúpiť aj na základe občianskoprávneho zmluvného zastúpenia a v neposlednom rade má k dispozícii i obchodné plnomocenstvá.⁹⁰ Právna úprava filozoficky vychádza z toho, že právnická osoba sa ako umelý útvar môže zúčastniť na právnom živote len tým, že za ňu konajú fyzické osoby. Ako pojmový rozdiel medzi koncepciou zastúpenia orgánmi spoločnosti a zmluvným zastúpením sa uvádza skutočnosť, že zatiaľ čo právnická osoba sama nie je spôsobilá na právne konanie, princípál v prípade zmluvného zastúpenia je naďalej spôsobilý osobne uskutočniť konanie, na ktoré splnomocnil agenta, čo ale právnická osoba v dôsledku nedostatku spôsobilosti na právne konanie sama nemôže. Časť literatúry sa prikláňa k tomu, že zastúpenie orgánmi spoločnosti má povahu zákonného zastúpenia, časť literatúry naopak zdôrazňuje príbuzenstvo so zmluvným zastúpením. *Pri zastúpení orgánmi spoločnosti sa na konanie orgánu hľadí ako na konanie samotnej spoločnosti.* Na rozdiel od prevažujúcich názorov v nemeckej a rakúskej úprave, švajčiarska úprava pripúšťa možnosť vybaviť člena orgánu zastúpenia spoločnosti v prípade, že sám nemôže využiť zastupiteľské oprávnenie plynúce z členstva v orgáne zastúpenia spoločnosti, zmluvným zastupiteľským oprávnením.⁹¹ Vo vzťahu k rozsahu zastupiteľského oprávnenia sa uvádza, že je rubom rozsahu obchodného vedenia či riadenia spoločnosti. Švajčiarske právo totiž obdobne ako nemecké právo prísne rozlišuje obchodné vedenie spoločnosti, ktorému priznáva len interné účinky na jednej strane a zastupiteľské oprávnenie, ktoré sa prejavuje v externých vzťahoch. *Rozsah zastupiteľského oprávnenia je vymedzený rámcom, v ktorom môže byť spoločnosť zaviazaná.* Súčasne platí, že orgán zastúpenia je povolaný na zastupovanie spoločnosti a rozsah jeho zastupiteľského oprávnenia nezahŕňa oblasti, ktoré sú osobne spojené s postavením spoločníka (hovorí sa o tzv. základných obchodoch – *Grundlagegeschäfte*). Tieto úkony nespádajú do rámca obchodného vedenia a preto nie sú ani pokryté zastupiteľským oprávnením.⁹² Rozsah zastupiteľského oprávnenia však môže byť na rozdiel od nemeckého práva obmedzený vnútorným rozhodnutím spoločnosti a to aj s účinkami navonok. Obmedzenie rozsahu zastupiteľského oprávnenia možno nechať zapísať do obchodného registra, čím nadobúda účinky aj voči tretím osobám. Obmedzenie voči tretím osobám nadobúda účinky v prípade, že o ňom vedeli.⁹³

3.5 Právna úprava v Holandsku

V Holandsku došlo k reintegrácii občianskeho práva a obchodného práva (kodifikovaného v holandskom obchodnom zákonníku *Wetboek van Koophandel*, ďalej len *WvK*) do jedného občianskeho zákonníka. Všeobecná úprava právnických osôb je obsiahnutá

⁸⁹ GEORG SEIKEL. In: H. Groot – S. F. Hansen – G. Seikel. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern.* Teil III. Dänemark, Niederlande und Schweiz. Berlin: Duncker & Humblot, 1998, s. 126.

⁹⁰ *Ibidem*, s. 137, 138.

⁹¹ *Ibidem*, s. 138.

⁹² *Ibidem*, s. 156, 165.

⁹³ *Ibidem*, s. 160.

v druhej knihe holandského občianskeho zákonníka (Burgerlijk Wetboek, ďalej len BW) nazvanej právnické osoby.⁹⁴ *Rozsah právnej subjektivity právnickej osoby* je do určitej miery obmedzený predmetom činnosti, nakoľko konanie právnickej osoby mimo svoj predmet činnosti môže byť v zmysle čl. 2.7 BW prehlásené za neplatné v prípade, ak o prekročení predmetu činnosti bola druhá zmluvná strana informovaná respektíve informovaná musela byť. Uvádza sa, že takáto úprava nepredstavuje prekročenie konaťského oprávnenia, pretože toto konanie je naďalej pričítateľné právnickej osobe, právna úprava len umožňuje spochybniť jeho platnosť, ak obsah konania prekročí predmet činnosti právnickej osoby. Takúto úpravu možno ponímať ako obmedzenie spôsobilosti na právne úkony.⁹⁵

Predstavenstvo (*bestuur* alebo *directie*, *board of directors*) je orgán, ktorý kapitálovú obchodnú spoločnosť zastupuje navonok.⁹⁶ Zastupiteľské oprávnenie náleží zo zákona každému členovi predstavenstva. V zákonom vymedzených prípadoch (napr. pri existencii kolízie záujmov) zastupiteľské oprávnenie náleží dozornej rade.⁹⁷ Právna úprava umožňuje, aby zakladateľské dokumenty zverili zastupiteľské oprávnenie aj iným osobám než členom predstavenstva. *Zastupiteľské oprávnenie predstavenstva pritom nemá základ v splnomocnení (nie je ponímané ako zmluvné zastúpenie), ale za jeho zdroj sa považujú zakladateľské dokumenty a samotný zákon.* V tom možno vidieť podobnosť s nemeckým konceptom zastúpenia orgánmi spoločnosti. *Literatúra hovorí o zákonom zastúpení spoločnosti orgánmi, ktoré sú nadané neobmedzeným a nepodmieneným zastupiteľským oprávnením.*⁹⁸ Vo vzťahu k rozsahu zastupiteľského oprávnenia predstavenstva sa uvádza, že nato, aby konanie predstavenstva spoločnosť zaväzovalo, nesmie toto konanie vybočovať z rámca predmetu činnosti spoločnosti a súčasne musí byť predstavenstvo respektíve jeho člen na konanie oprávnený (konanie nie je podmienené súhlasom iného orgánu spoločnosti, člen predstavenstva je oprávnený konať samostatne). Zakladateľské dokumenty obsahujú formálne vymedzenie predmetu činnosti spoločnosti, ktoré je však štandardne široko obsiahle.⁹⁹ Právne konania, ktoré z rámca predmetu činnosti vybočujú sú v zásade platnými konaniami, môžu byť však úspešne namietané, ak tretia osoba vedela prípadne musela vedieť, že úkon do rámca predmetu činnosti nespadá. Namietnuť prekročenie predmetu činnosti môže len samotná

⁹⁴ KNAPP, V. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 143 an.

⁹⁵ PELIKÁNOVÁ, I. *Úvod do srovnávacího práva obchodního*. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 161.

⁹⁶ Ustanovenie čl. 2.130 BW: Article 2:130 Power of representation

1. *The Board of Directors represents the Corporation as far as the law does not provide otherwise.*

2. *Each Director may also individually represent the Corporation. The articles of incorporation may, however, provide that only one or more of the Directors may represent, next and in addition to the Board of Directors, the Corporation. The articles of incorporation may provide furthermore that a Director only has the power to represent the Corporation in cooperation with one or more other persons.*

3. *The power of representation of the Board of Directors or of the Directors to whom such power is granted, either individually or jointly with others, is always unrestricted and unconditional, as far as the law does not provide otherwise. A legally permitted or required restriction or condition regarding the power of representation can only be invoked by the Corporation.*

4. *The articles of incorporation may also grant other persons than Directors the power to represent the Corporation.*

⁹⁷ HENDRIK DE GROT IN GROOT, H. – HANSEN, S. F – SEIKEL, G. *Die Vertretung verselbständigter Rechtsträger in europäischen Ländern*. Teil III. Dänemark, Niederlande und Schweiz. Berlin: Duncker & Humblot, 1998, s. 53.

⁹⁸ *Ibidem*, s. 61.

⁹⁹ *Ibidem*, s. 54.

obchodná spoločnosť.¹⁰⁰ Predstavenstvo je nadané zastupiteľským monopolom, jeho zastupiteľské oprávnenie je v zásade neobmedzené a nepodmienené. Z tohto pravidla sú stanovené zákonné výnimky, v dôsledku ktorých sa pre účinnosť konania predstavenstva vyžaduje súhlas iného orgánu (nákup vlastných akcií spoločnosti bez súhlasu valného zhromaždenia). Týchto výnimiek sa môže dovoľávať len dotknutá spoločnosť.¹⁰¹ Ak je predstavenstvo zložené z viacerých členov, každý z členov je ex lege vybavený zastupiteľským oprávnením, zakladateľské dokumenty môžu pritom upraviť, že zastupiteľské oprávnenie náleží predstavenstvu ako celku alebo môžu upraviť, že náleží jednému respektíve viacerým jeho členom (pripúšťa sa i kombinácia člena predstavenstva a inej osoby napr. prokuristu). Týchto obmedzení sa spoločnosť môže dovoľávať len v prípade, že boli zverejnené. Interné obmedzenia zastupiteľského oprávnenia (tzv. kvalitatívne či kvantitatívne obmedzenia) sú možné, v zásade však nemajú účinky vo vzťahu k tretím osobám.¹⁰²

ZÁVER

*Právnická osoba nie je ničím iným, než výtvarom ľudského ducha.*¹⁰³ Plynie to z toho, že zatiaľ čo zmyslové formy, ktorými vnímame svet, sú nám vrodené a sú pre nás neprekročiteľné, formy, ktorými reflektuje svet právo, sú ľudským výtvarom (či už vedomým alebo nevedomým), prechádzajúcim modifikáciami v čase i priestore.¹⁰⁴ Na rozdiel od ľudí, ktorí ako živé tvory fyzicky existujú nezávisle na práve, a ktorých vznik, existencia i zánik sa riadi prírodnými zákonmi, u iných entít, na ktoré sa právo obracia, nemusí ísť o biologickú, ba ani o hmotnú formu existencie. Fakticky nie je možné, aby sa právo obracalo k niečomu, čo hmotne neexistuje, pretože ak to hmotne neexistuje, nemôže sa to ani akokoľvek chovať, či už s právom v súlade alebo v rozpore. Právna norma, ako abstraktné pravidlo, ktoré je výplodom ľudského ducha (mysle), má práve vďaka tomuto svojmu pôvodu oproti norme (zákonitosti) prírody jednu veľkú výhodu. Tou je možnosť opustiť relatívne úzke mantinely fyzického (hmotne existujúceho) sveta a vkročiť do vlastného sveta abstraktného, nehmatateľného, virtuálneho, čisto formálneho, determinovaného len normami všeobecnej výrokovkej logiky a ich súsledností. Práve v takom svete je možné, aby sa právo so svojimi pravidlami obrátilo k niečomu, čo hmotne, vo vonkajšom svete, neexistuje.¹⁰⁵ Právnická osoba ako taká zrejme v objektívnej realite, vo svete okolo nás neexistuje. Inštitút alebo konštrukcia právnickej osoby stojí a padá na jej uznaní v právnej norme, ktorá jej existenciu respektíve účinky pripustí.

*Právnická osoba, tak ako každý iný právny inštitút, je v skutočnosti súborom súvzťažných pravidiel.*¹⁰⁶ Podobu a obsah právnej konštrukcie právnických osôb v zásadnej miere určujú ich doktrinálne zdroje a ich právny základ.¹⁰⁷ Na základe vyššie uvedenej analýzy

¹⁰⁰ Ibidem, s. 56.

¹⁰¹ Ibidem, s. 57.

¹⁰² Ibidem, s. 58.

¹⁰³ FRINTA, O. *Právnické osoby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 7.

¹⁰⁴ PELIKÁN, R. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 18.

¹⁰⁵ FRINTA, O. *Právnické osoby*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2008, s. 67.

¹⁰⁶ PELIKÁN, R. *Právní subjektivita*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 41.

¹⁰⁷ HURDÍK, J. *Právnické osoby a jejich typologie*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 6.

sa domnievam, že kapitálové obchodné spoločnosti potrebujú pre ich aktívnu účasť v právnych vzťahoch zastúpenie, ktoré im umožňuje prejavovať vôľu, ktorá je im určitým algoritmom pričítaná. Nemajú totiž potrebný psychický substrát, ktorý by im samotným umožňoval vôľu vytvoriť a prejaviť ju navonok. Pre právnickú osobu, ako subjekt vytvorený ľuďmi (fyzickými osobami), je mimo iné charakteristické, že svoju vôľu nevytvára sama o sebe, ale len prostredníctvom fyzických osôb, a to tých, ktoré sú k tomu podľa práva povolane.¹⁰⁸ Uvedené sprostredkovanie vôle (a jej prípadného prejavu) sa v právnych poriadkoch realizuje buď cestou zastúpenia (zákonného, zmluvného či iného napr. zastúpenia orgánmi) alebo fikciou pričítania následkov konania fyzických osôb priamo právnickej osobe.

Aj v prípadoch, kedy právna úprava právnickým osobám priznáva spôsobilosť na právne úkony (hoci právnické osoby psychickú vôľu nemajú), pri konaní právnickej osoby ide o prejav vôle fyzickej osoby.¹⁰⁹ *Všetka činnost právnické osoby sa môže prejavovať len prostredníctvom fyzických osôb*, ktoré sú buď jej orgánmi, alebo ktoré z iného právneho dôvodu za ňu konajú. Skutočnosť, že fyzické osoby konajú menom právnickej osoby je právne významná v tom smere, že právne následky ich konaní, realizovaných v rámci zákona, zmlúv a stanov za právnickú osobu, postihujú právnickú osobu samotnú.¹¹⁰

JUDr. Marko Deák

Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

¹⁰⁸ Rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky zo dňa 07. 03. 2002, sp. zn.: 21 Cdo 530/2001.

¹⁰⁹ DULAK, A. In: J. Lazar a kol. *Občianske právo hmotné*. I. zväzok. Bratislava: Iura Edition, 2010, s. 120.

¹¹⁰ Rozhodnutie uverejnené pod R 210/50 Sbírkou rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu. Citované podľa: ELIÁŠ, K. a kol. *Obchodní zákonník. Praktické poznámkové vydání s výběrem z judikatury od roku 1900*. 4. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 83.

Marko Deák

Expression of Will of Capital Business Companies in Selected Foreign Legal Systems

Abstract: Submitted contribution deals with legal regulation related to expression of will of artificial legal persons in selected foreign legal systems. It analyzes theoretical background of the term 'artificial legal person' and modes in which it can express its own will in legal relations. The analysis focuses in particular on capital business companies and is divided into three parts. The first part is dedicated to essential arguments which are developed later on in the text. In this part the author presents a fundamental theoretical problem when it comes to understanding capital business companies (contract/legal person). The author analyzes in detail the nature of expression of company founders' will through which a capital business company is established. The author also examines the character of legal relations constituted by this expression of will. In the second part the author examines the theoretical question of whether an artificial legal person may dispose of its own will. This question is answered with regard to the type of company. The text briefly outlines the conclusions of big theories of artificial legal persons regarding this question and presents the theoretical problem of attributing consequences of individuals' legal acts to artificial legal persons. The third part of the article is divided into five subchapters in which the author examines legal regulation of acting of capital business companies in selected countries. First, the author comments on the current regulation in Germany (concept of 'organschaftliche Vertretung'), followed by an analysis of the regulation in Great Britain (mandate theory concept). The author further presents the regulation in France, Switzerland and the Netherlands. The final part summarizes the conclusions of the article.

Key words: artificial legal persons, expressing the will, business companies, comparison of modes of expressing the will